

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ЯКОВЕНКО ОЛЕНА ІВАНІВНА

УДК: 378. 147 - 057.87 : 33

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ЕКОНОМІСТІВ У ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

КИЇВ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному університеті біоресурсів і природокористування України, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
ЖУРАВСЬКА НІНА СТАНІСЛАВІВНА,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
професор кафедри методики навчання та
управління навчальним закладами.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
СКИБА ЮРІЙ АНДРІЙОВИЧ,
Інститут вищої освіти Національної академії
педагогічних наук України,
головний науковий співробітник відділу
інтеграції вищої освіти і науки;

кандидат педагогічних наук, доцент
БОРИСЕНКО ЛАРИСА ЛЕОНІДІВНА,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
доцент кафедри педагогіки та психології.

Захист відбудеться *22 грудня 2015 р. о 14.00 годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.456.02 в Інституті вищої освіти НАПН України за адресою: 01014, м. Київ, вул. Бастіонна, 9, 9-й поверх, зала засідань.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту вищої освіти НАПН України (01014, м. Київ, вул. Бастіонна, 9).

Автореферат розіслано *20 листопада 2015 р.*

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. П. Чорнойван

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасна економічна ситуація в Україні характеризується динамізмом, невизначеністю, підвищеним ризиком, що зумовлює необхідність підвищення попиту на фахівців економічного профілю, які б задовольняли сучасний ринок праці. Тож саме від рівня професійної компетентності економіста залежать оптимальність прийнятих рішень, строки реалізації актуальних економічних програм та планів і, відповідно, результативність господарської діяльності.

Ці питання знаходять відображення в державних документах, зокрема в Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року (2013 р.), Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.), Указі Президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» (2015 р.).

Проблеми компетентнісного підходу до підготовки фахівців досліджувалися багатьма як зарубіжними (В. Адольф, І. Байгушева, В. Байденко, Дж. Вінтертон, Н. Гангані, Е. Зеєр, І. Зимня, Л. Колеснікова, Г. Сіра, Ю. Фролов, О. Хуторський, М. Малдер, та ін.), так і вітчизняними науковцями (С. Калашнікова, Г. Копил, О. Локшина, В. Луговий, П. Лузан, В. Майборода, В. Манько, В. Радкевич, Ж. Таланова, В. Ягупов та ін.), адже запровадження цього підходу вже не підлягає сумніву.

Теоретико-методичну розробку питань підвищення практико-зорієнтованості вищої освіти здійснювали такі вчені, як С. Амеліна, Н. Болюбаш, Н. Гресь, Н. Журавська, М. Карпицька, Г. Козлакова, Н. Костриця, М. Пригодій, О. Ярошенко, Т. Ошеа, Р. Пикфорд та ін.

Питання вдосконалення вищої економічної освіти висвітлені в працях багатьох науковців: І. Абрамової, О. Аксьонової, О. Витриховської, В. Зінченко, О. Кареліної, Н. Кошелевої, І. Кривов'язюк, О. Пометун та ін.

На думку експертів, викладачів та науковців, рівень підготовки кадрів не повною мірою відповідає потребам ринку праці. Адже підкріплені практикою знання мають цінність.

За результатами аналізу проблеми професійної підготовки майбутніх економістів виявлені суперечності між:

- необхідністю підвищення якості підготовки конкурентоспроможних фахівців для забезпечення ринку праці і несформованістю у випускників економічних ВНЗ професійної компетентності;

- нагальною потребою в посиленні ролі практичної підготовки у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів та недостатньою кількістю наукових розробок і незадовільним науково-методичним забезпеченням ефективної реалізації такої діяльності.

Важливість розв'язання зазначених суперечностей і зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематичного плану науково-

дослідної роботи природничо-гуманітарного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки» (№ 0113U005255).

Тему дисертації затверджено вченою радою НДІ природничих і гуманітарних наук Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол від 23 березня 2012 р. № 2) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол від 30 жовтня 2012 р. № 8).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дослідження є науково-теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки у вищих навчальних закладах.

Для досягнення мети в роботі були поставлені та вирішені такі **завдання**:

– здійснити системний аналіз стану досліджуваної проблеми у вітчизняній та зарубіжній літературі, визначити основні напрями наукових досліджень;

– уточнити поняття «професійна компетентність майбутніх економістів» і його структуру;

– обґрунтувати педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки;

– розробити модель формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки, спрямовану на взаємодію науково-педагогічних працівників і студентів;

– удосконалити методикку діагностики, визначити структурні компоненти, критерії та охарактеризувати рівні сформованості професійної компетентності майбутніх економістів;

– експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх економістів у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань використано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження:

– *системно-проблемний аналіз* психолого-педагогічних, науково-методичних друкованих та електронних джерел, законодавчих і нормативних документів з метою визначення стану розробленості досліджуваної проблеми;

– *класифікація, порівняння, систематизація та узагальнення* – для з'ясування змісту дослідження, уточнення та розкриття його основних положень;

– *анкетування, бесіда, тестування, опитування, педагогічне спостереження* – для отримання первинного емпіричного матеріалу з метою

виявлення особливостей формування компетентностей майбутніх економістів у процесі практичної підготовки із дотриманням визначених педагогічних умов;

– *педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний)* – для перевірки та моніторингу якості формування компетентностей майбутніх економістів у процесі їх практичної підготовки;

– *математичної статистики (критерій Пірсона)* – для перевірки ефективності моніторингу якості формування компетентностей майбутніх економістів після проведення експериментального дослідження;

– *узагальнення і прогнозування* – для інтерпретації результатів експериментальної роботи, обґрунтування педагогічних умов та формулювання висновків.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки (посилення ролі практичної підготовки засобами віртуальної та реальної практик, зокрема через систему практик – навчально-комп'ютерну, навчальну практику «Віртуальне підприємство», виробничу, переддипломну; вдосконалення науково-методичного забезпечення та підвищення кваліфікації і рівня науково-дослідної діяльності науково-педагогічних працівників; використання інтерактивних методів навчання);

– розроблено модель формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки, спрямованої на взаємодію науково-педагогічних працівників і студентів;

удосконалено методику діагностики професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки в частині визначення її складових (комп'ютерна, аналітична, прогностична), критеріїв (мотиваційно-цільовий, когнітивний, діяльнісно-практичний), рівнів (високий, достатній, середній, низький) за допомогою комплексу методів (анкетування, тестування, бесіда, спостереження та ін.);

подальшого розвитку набуло змістове наповнення поняття «професійна компетентність майбутніх економістів» шляхом урахування досвіду та здатності виконання функцій майбутньої професійної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання в процесі професійної підготовки майбутніх економістів, а також вдосконалення такої підготовки за рахунок створення запропонованих педагогічних умов. Матеріали дослідження знайшли практичне застосування в розробці й апробації факультативних занять, системи практичної підготовки майбутніх економістів.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес економічних факультетів Національного університету біоресурсів і природокористування України (довідка від 16 червня 2015 р. б.н.), Одеського національного політехнічного університету (довідка від 21 травня 2015 р. № 351–б), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (довідка від 18 травня

2015 р. № 1–7/284), Ізмаїльського інституту водного транспорту (довідка від 19 травня 2015 р. № 207).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею. У дисертації не використовувалися ідеї та розробки, що належать співавтору. У статті [13] внесок здобувача полягає в дослідженні й обґрунтуванні необхідності застосування інтерактивних методів навчання під час практичної підготовки економістів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та попередні результати дисертації обговорено та схвалено на засіданнях кафедри економіки підприємства, обліку і аудиту Ізмаїльського інституту водного транспорту (2012–2015 рр.), кафедри економіки підприємства та туризму (2012–2015 рр.) Ізмаїльського державного університету, кафедри методики навчання та управління навчальними закладами Національного університету біоресурсів і природокористування України (2011–2015 рр.), та оприлюднено у виступах на міжнародних науково-практичних конференціях: «Тренди розвитку сучасного суспільства: управлінські, правові, економічні та соціальні аспекти» (Курськ, 2012); «Наукові дослідження та їх практичне застосування. Сучасний стан та шляхи розвитку 2012» (Одеса, 2012); «Підвищення національної конкурентоспроможності: управлінські, соціально-економічні та науково-технічні аспекти» (Сімферополь, 2012); «Сучасні проблеми та шляхи їх вирішення в науці, транспорті, виробництві та освіті 2013» (Одеса, 2013); «Підвищення якості, надійності і довговічності технічних систем і технологічних процесів» » (Ейлат – Ізраїль, 2013).

Публікації. Основні наукові результати дисертаційного дослідження викладено у 19 наукових працях, зокрема: в одній монографії, одному навчально-методичному посібнику, восьми статтях у наукових фахових виданнях України, двох – у зарубіжних виданнях (Чехія, Польща), двох – у збірнику, який входить до міжнародної наукометричної бази РІНЦ, трьох тезах матеріалів конференцій, двох статтях, що додатково відображають результати дисертації.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (403 найменування, із них 26 іноземними мовами), 18 додатків. Повний обсяг роботи становить 329 сторінок, обсяг основного тексту – 196 сторінок. Робота містить 18 таблиць та 18 рисунків, один рисунок займає усю площину сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, висвітлено зв'язок роботи з науковими планами, визначено мету і завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, зазначено шляхи їх апробації й упровадження, наведено дані про публікації, структуру і обсяг роботи.

У першому розділі – «Формування професійних компетентностей майбутніх економістів у процесі практичної підготовки як педагогічна проблема» – на основі аналізу наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених розкрито сутність і зміст практичної підготовки студентів у вищих навчальних закладах як важливої складової формування професійної компетентності, з'ясовано стан розробленості проблеми, що розглядається в дисертації, висвітлено особливості підготовки економістів, уточнено сутність поняття «професійна компетентність майбутніх економістів», визначено її компоненти, окреслені напрями наукових досліджень.

Окремим питанням удосконалення вищої економічної освіти присвячені праці науковців (І. Абрамової, О. Аксьонової, О. Витриховської, В. Зінченко, О. Кареліної, Н. Кошелевої, І. Кривов'язюк, О. Пометун, Д. Шунк та ін.).

Виявлені особливості практичної підготовки у зарубіжних країнах, зокрема Франції, Німеччині, Сполучених Штатах Америки та ін. (Д. Бессон, Дж. Вінтертон, Ф. Деламер-Ле Діст, О. Ельбрехт, Т. Ісаєва, С. Плюхіна, Л. Спенсер, С. Спенсер, С. Хаддаді, Т. Шродер та ін.).

На основі узагальнення думок учених та результатів досліджень автора, конкретизовано поняття «практична підготовка», під яким у дисертації розуміється комплекс практичних занять та практик, що дають змогу студентам оволодіти уміннями та навичками, а також набути досвіду майбутньої професійної діяльності.

У процесі дослідження простежено ретроспективу становлення практичного навчання та компетентнісного підходу. Результати досліджень свідчать про те, що компетентнісний підхід до навчання відображає вимоги не тільки до змісту освіти (що повинен знати, вміти та якими навичками володіти випускник вищого навчального закладу в професійній галузі), й до поведінкової складової (здібності використовувати знання, вміння та навички вирішення завдань професійної діяльності) (С. Калашнікова, Г. Копил, В. Адольф, І. Байгушева, П. Лузан та ін.). Проаналізовано сучасні наукові напрацювання з питань практичної підготовки студентів (І. Кривов'язюк, О. Кривов'язюк, О. Набока, Л. Отрощенко та ін.). Оскільки традиційна організація практики виявилася малоефективною, стала суперечити новим умовам і вимогам, що висувються до результатів освітньої діяльності, тому потребує оновлення і ґрунтовних досліджень шляхів досягнення її ефективності.

У дисертації компетентнісний підхід у вищій освіті розглядається як організація навчального процесу, в якому метою навчання студентів виступає набуття сукупності професійних компетентностей.

Наголошено на тому, що поняття «професійна компетентність» досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці В. Адольф, О. Бабюк, І. Зимня, Т. Матвєєва, В. Первутинський, М. Чаплак та ін. З'ясовано, що в сучасній психолого-педагогічній літературі не існує єдиного підходу до визначення поняття професійної компетентності. На основі узагальнення

поглядів науковців і результатів дослідження дисертанта сформульовано поняття «професійна компетентність майбутніх економістів», під яким розуміється володіння спеціальними знаннями й досвідом та здатність застосовувати їх для виконання професійних функцій.

За результатами аналізу освітніх стандартів та інших кваліфікаційних документів визначено складові професійної компетентності майбутніх економістів: комп'ютерну, аналітичну, прогностичну.

У розділі акцентовано увагу на важливості встановлення таких напрямів дослідження, як обґрунтування педагогічних умов формування у студентів-економістів професійних компетентностей, необхідних для подальшої професійної діяльності; розробка і впровадження ефективної системи практик для майбутніх економістів (спеціальність «Економіка підприємства») та визначення професійних компетентностей, які мають бути сформовані під час проходження кожного виду практик; формулювання й обґрунтування складових, критеріїв та рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх економістів, які відображені в моделі формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки.

У висновках до першого розділу наведені узагальнення щодо визначених понять «практичної підготовки», «компетентнісний підхід», «компетенція» та «компетентність», «професійна компетентність», «майбутній економіст»; розглянуто особливості класифікації компетентностей майбутніх економістів, узагальнено напрями подальшого дослідження.

У **другому розділі** – *«Теоретико-методичні аспекти формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки»* – розкрито загальну методику дослідження та його організацію, методи, принципи та етапи дослідження; сформульовано гіпотезу дослідження; викладено результати констатувального експерименту; запропоновано і теоретично обґрунтовано низку педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки; визначено структурні компоненти, критерії та охарактеризовано рівні сформованості професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки.

Гіпотеза дослідження базується на тому, що формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки буде результативнішим у разі застосування педагогічних умов (посилення ролі практичної підготовки засобами віртуальної та реальної практик, зокрема, через систему практик – навчально-комп'ютерної, навчальної практики «Віртуальне підприємство», виробничої, переддипломної; удосконалення науково-методичного забезпечення та підвищення кваліфікації і науково-дослідної діяльності викладачів; використання інтерактивних методів навчання), що відображені в моделі формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки.

У розділі зазначено, що методика дослідження ґрунтувалася на принципах і методах наукового пізнання й методології наукових досліджень, описаних у працях В. Беспалько, С. Єрмакова, В. Майбороди, Н. Сідняєва.

Дослідження складалося з двох етапів: формувального і констатувального і тривало упродовж 2012–2014 рр. На формувальному етапі було встановлено невідповідність практичної підготовки економістів сучасному соціальному замовленню. З огляду на це визначено наукову проблематику дослідження. На цьому етапі проведено анкетування та оброблено результати із визначення необхідних педагогічних умов для більш якісної практичної підготовки майбутніх економістів, що відображені в моделі формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки, спрямованої на взаємодію науково-педагогічних працівників і студентів, обґрунтовано висновки щодо необхідності внесення змін в освітній процес; методику діагностики професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки: визначено складові (комп'ютерна, аналітична, прогностична), критерії (мотиваційно-цільовий, когнітивний, діяльнісно-практичний), рівні (високий, достатній, середній, низький) за допомогою комплексу методів (анкетування, тестування, бесіда, спостереження).

На формувальному етапі також розроблено зміст і структуру практичної підготовки майбутніх економістів. Для проведення дослідження сформовано експериментальні групи. Виходячи з необхідності удосконалення практичної підготовки студентів експериментально перевірено ефективність запровадження чотирьох практик для студентів зі спеціальності «Економіка підприємства». На підставі отриманих матеріалів проведено формувальний етап експериментальної роботи; здійснено діагностувальні експериментальні зрізи. Після завершення формувального експерименту, було узагальнено його результати, розроблено рекомендації для впровадження у вищих навчальних закладах, які разом з методичними матеріалами експерименту надіслані в усі вищі навчальні заклади, що брали участь у дослідженні.

На констатувальному етапі експерименту, в анкетуванні взяли участь 300 викладачів економічних дисциплін та 1007 студентів II – IV курсів. На основі результатів анкетування була підтверджена теоретична та практична значимість запропонованих педагогічних умов для вдосконалення практичної підготовки майбутніх економістів. З'ясовано, що 1,56% студентів та 14,67% викладачів вважають доцільною організацію практик з II курсу навчання; на думку 21,54 % викладачів, особливої уваги потребує оснащеність ВНЗ технічними засобами навчання, адже навіть володіючи інформаційно-комунікаційною компетентністю і маючи бажання більш ефективно організувати заняття за допомогою технічних засобів навчання, більшість викладачів використовує традиційні засоби візуалізації навчального матеріалу (роздатковий матеріал – 160, схеми, графіки, таблиці – 146 опитаних осіб). Констатувальний етап експерименту продемонстрував дуже низький рівень використання викладачами інтерактивних методів навчання: так, рольові ігри та моделювання використовують на заняттях менше ніж 10 % викладачів. Однак, посилюючи практичну орієнтацію навчання,

більшість з викладачів (58 %) намагається розглядати із студентами реальні практичні приклади, адже понад половину опитаних викладачів вважає за необхідне посилення практичної підготовки студентів. Також установлено, що як студенти, так і викладачі наголошували на необхідності оновлення освітнього процесу, що підтверджує доцільність його переведення на засади компетентнісного підходу.

У розділі зазначається, що розроблена авторська методика формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки, яка розкрита через систему практик: навчально-комп'ютерної, навчальну практику «Віртуальне підприємство», виробничу, переддипломну та використанням інтерактивних методів навчання на практичних і семінарських заняттях.

Головними особливостями запропонованої системи практик є такі:

– визначення видів занять навчально-комп'ютерної практики, які становлять організовану систему, їх особливостей, функцій керівника практики і його асистентів, обов'язків студентів щодо виконання практики, визнання необхідності їх самостійної підготовки до тематичних занять;

– зосередження особливої уваги на самостійній роботі студентів за програмою навчальної практики «Віртуальне підприємство», адже кожен з них «веде своє підприємство», тим самим навчаючись не лише економічним розрахункам, а й прийняттю управлінських рішень;

– попереднє проведення тренінгів щодо включення у робочий колектив за програмою виробничої практики, у процесі проходження якої відбувається перше знайомство студента з робочим колективом, складаються перші професійні стосунки;

– введення додаткової посади тьютера, який допомагатиме студенту вирішувати проблемні, творчі завдання, проблеми, що існують на підприємстві та шукати для цього ефективні шляхи, що сприятиме ефективному проходженню переддипломної практики.

Визначено, що зміни в практичній підготовці майбутніх економістів повинні відбуватися в таких напрямках: складання освітньо-професійних програм та навчальних планів, програм дисциплін на засадах компетентнісного підходу, що забезпечить відповідність їх структури та якості сучасним вимогам, що висуваються до фахівців економічного профілю; підвищення уваги в навчальних планах до формування аналітичних, комп'ютерних та прогностичних компетентностей професійної діяльності майбутніх економістів; збільшення кількості годин на проходження практик та урізноманітнення практик студентів. Акцентовано увагу на необхідності вдосконалення навчальних планів у вищих навчальних закладах, зокрема щодо проходження студентами практики.

Значну увагу приділено інтерактивному навчанню, під яким у дисертації розуміється діалогове навчання, в процесі якого здійснюється взаємодія між студентом і викладачем та між самими студентами. При цьому розрізняються:

«великі» (ділові ігри, рольові ігри, метод кейсів, тренінги) і «малі форми» інтерактивних методів (дискусії, мозкова атака, ігри-опитування, економічні кросворди, захист теми на індивідуального переможця та ін.); методи з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій (бізнес-симулятори, відеокейси та ін.). Ці методи були апробовані при проведенні практичних і семінарських занять та навчальних практик під час формувального експерименту.

Зазначено, що на основі науково-теоретичного дослідження теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх економістів (посилення ролі практичної підготовки засобами віртуальної та реальної практик, зокрема, через систему практик – навчально-комп'ютерну, навчальну практику «Віртуальне підприємство», виробничу, переддипломну; удосконалення науково-методичного забезпечення та підвищення кваліфікації і науково-дослідної діяльності науково-педагогічних працівників; використання інтерактивних методів навчання).

У процесі дослідження розроблено модель формування професійної компетентності майбутніх економістів під час практичної підготовки, що включає мету, зміст, методологічні підходи, педагогічні умови, інтерактивні методи навчання, складові і критерії професійної компетентності, рівні та етапи формування професійної компетентності, причинно-наслідкові зв'язки. Модель зорієнтована на професійно-практичну діяльність майбутніх економістів, базується на взаємодії науково-педагогічних працівників та студентів під час практичної підготовки (рис. 1).

Акцентовано увагу на реалізації педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки з допомогою підходів шляхом посилення ролі практичної підготовки засобами віртуальної та реальної практик, забезпечення професійної спрямованості майбутніх економістів на основі компетентнісного підходу через удосконалення науково-методичного забезпечення та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників; формування професійної компетентності майбутніх економістів через практико-орієнтоване навчання, зокрема, використання інтерактивних методів навчання.

Визначені принципи: систематичності та послідовності, компетентності, проблемності, практичної спрямованості, професійного саморозвитку, індивідуалізації.

Запропоновано етапи формування професійної компетентності студентів: адаптація, самоактуалізація, самовизначення; практично-закріплююча – творча робота на практичних і семінарських заняттях та проходження системи практик; оцінно-коригувальна діагностика сформованості компонентів професійної компетентності.

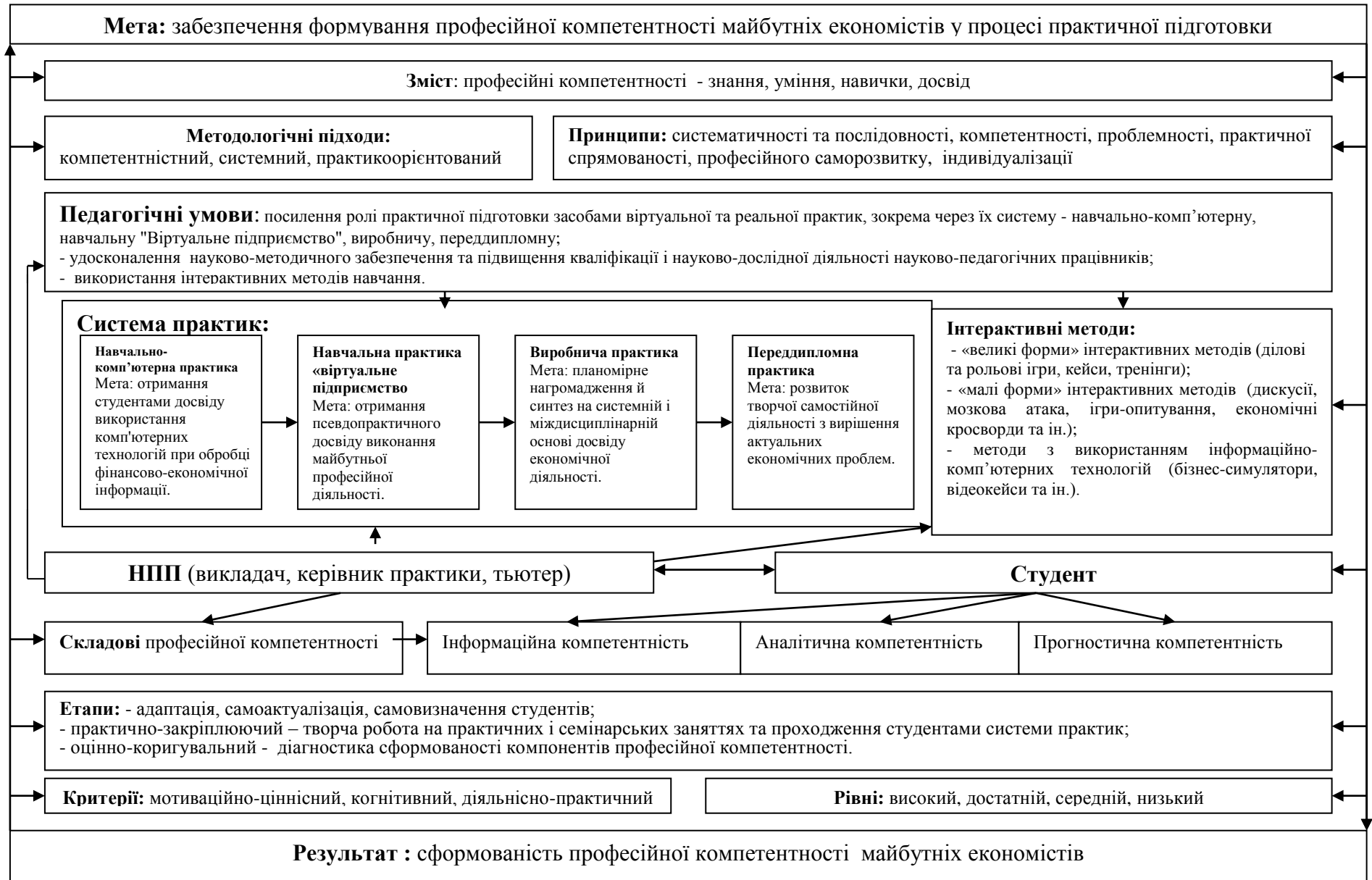

Рис. 1 Модель формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки.

На основі узагальнень науковців (Н. Кошелевої, І. Кривов'язюк, О. Пометун), виходячи із структури професійної компетентності, вдосконалено методику діагностики професійної компетентності майбутніх економістів у вищих навчальних закладах. При цьому основна увага зосереджувалася на таких питаннях:

– визначенні показників за кожним із видів практик (знання нормативних і методичних матеріалів із дисциплін економічного профілю, методів організації діяльності підприємства; методів фінансового аналізу, планування і прогнозування розвитку організації, вміння застосовувати нормативні положення економічного законодавства; вирішувати економічні завдання за допомогою пакетів прикладних комп'ютерних програм тощо);

– уточненні критеріїв: мотиваційно-ціннісного, який передбачає наявність у майбутніх економістів цілісної системи уявлень щодо майбутньої професії, соціальних установок стосовно професійної діяльності, а також наявність мети, потреб у навчальній діяльності для ефективного виконання функцій економіста в майбутньому; когнітивного, що передбачає наявність у студентів як майбутніх економістів певного рівня теоретичних знань щодо сутності, функцій, передумов успішної професійної діяльності, набуття конструктивних, евристичних та системних знань, умінь та навичок застосовувати професійно-значущі елементи освіти в процесі фахової самореалізації; діяльнісно-практичного, що являє собою систему дій щодо вирішення професійних завдань, які пов'язані з усвідомленням, сприйняттям та оцінюванням важливості й престижності майбутньої професійної діяльності;

– характеристиці рівнів сформованості професійної компетентності (високий, достатній, середній, низький);

– виокремленні складових професійної компетентності: інформаційної (здатність обробляти та систематизувати планові, облікові та звітні дані; володіння навичками формування, ведення і зберігання бази даних економічної інформації; здатність використовувати спеціалізовані програмні продукти у професійній діяльності); аналітичної (здатність аналізувати та інтерпретувати фінансову інформацію; аналізувати процес і результат економічної діяльності, оцінювати їх ефективність; визначати і усувати втрати, а також виявляти можливості додаткового випуску продукції; застосовувати кількісні та якісні методи аналізу; розраховувати економічні та соціально-економічні показники діяльності підприємства); прогностичної (здатність розробляти й вживати заходів щодо подальшого вдосконалення процесу виробництва фінансових результатів, упроваджувати інновації в діяльність організації; володіти техніками фінансового планування й прогнозування; вміння формувати дані для складання поточних і перспективних планів, погоджених із бюджетним процесом і стратегією організації в цілому; здатність планувати операційну (виробничу) діяльність організації, розробляти бізнес-плани створення й розвитку нових організацій (напрямів діяльності, продуктів).

У висновках до розділу окреслено основні етапи дослідження, яке сприяло побудові моделі формування професійної компетентності майбутніх економістів.

Зазначено, що модель як ефективний інструментарій організації системи підготовки компетентного економіста, є відкритою, такою, що постійно розвивається та в разі необхідності може бути доповнена новими компонентами.

У **третьому розділі** – «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування професійних компетентностей майбутніх економістів у процесі практичної підготовки» – описано організацію і методику проведення формувального експерименту, проаналізовано і узагальнено його результати.

Формувальний етап експериментальної роботи проводився впродовж 2012–2014 рр. У ньому взяв участь 461 студент (229 студентів II курсу та 232 – IV) Національного університету біоресурсів і природокористування України, Одеського національного політехнічного університету, Ізмаїльського державного гуманітарного університету та Ізмаїльського інституту водного транспорту. На початковому етапі студенти були розподілені в експериментальні групи – 51 студент II курсу, 77 студентів IV курсу та контрольні групи – 52 студента II курсу та 77 студентів IV курсу.

За кожною із системи практик розроблено діагностувальні методики: адаптування компетентнісних тестів, які дали змогу визначити рівень сформованості компонентів професійної компетентності майбутніх економістів (високий, середній, достатній, низький).

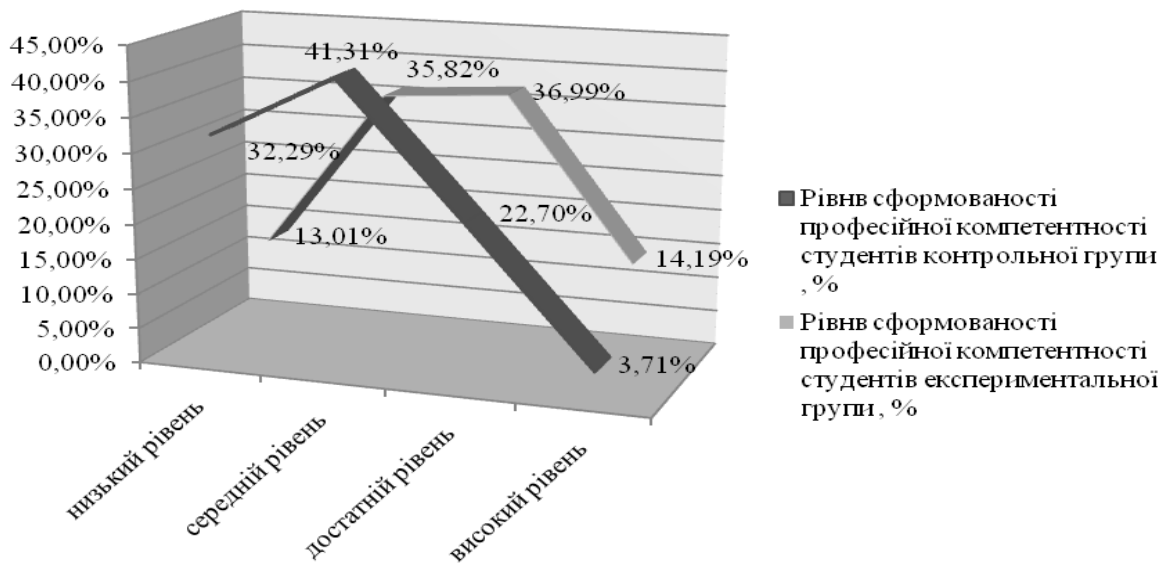

Рис. 2 Рівні сформованості професійної компетентності студентів контрольної та експериментальної груп за результатами формувального експерименту (за результатами чотирьох практик)

При розподілі студентів між групами зафіксовані майже однакові показники сформованості компонентів професійної компетентності груп, що також статистично підтверджено шляхом розрахунку критерію Пірсона. Зафіксований їх невисокий рівень.

Як показали результати експерименту, у студентів експериментальної групи більш високий рівень сформованості професійної компетентності, ніж у студентів контрольної групи (рис. 2.).

Установлено, що достатній та високий рівні сформованості професійної компетентності студентів експериментальної групи значно перевищують показники студентів контрольної групи (на відповідно 14,29 та 11,02 %), тоді як у контрольній груп показники сформованості компонентів професійної компетентності майже не змінилися.

На підставі результатів аналізу рівня сформованості професійної компетентності майбутніх економістів було зроблено висновок про ефективність запропонованої системи практик.

Після проведення експерименту отримані дані також були статистично перевірені за допомогою критерію Пірсона, за яким була сформульована альтернативна гіпотеза H1: якщо в процес розвитку професійної компетентності майбутніх економістів впровадити розроблену систему практик, то визначені програмою практики компоненти професійної компетентності студентів значно підвищаться та матимуть більш високий рівень сформованості.

У висновках до третього розділу узагальнено засоби підвищення практичної підготовки студентів, визначено особливості запропонованої системи практик, експериментально доведено результативність запровадженої методики практик та її ефективність у формуванні професійних компетентностей майбутніх економістів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення й започатковане нове вирішення актуального наукового завдання, яке полягає у визначенні ефективних педагогічних умов навчання для формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки у вищих навчальних закладах. Результати дослідження підтвердили правомірність покладеної в його основу гіпотези, а реалізовані мета і завдання дають підстави сформулювати наступні висновки та рекомендації:

1. Системний аналіз стану дослідження проблеми за науково-методичною літературою, правовою базою, дисертаційними дослідженнями дав підстави визнати одним із пріоритетних завдань сучасної економічної освіти необхідність підготовки конкурентоспроможного фахівця, готового до реалізації своїх професійних функцій та постійного професійного самовдосконалення. Розв'язання суперечностей сучасної організації освітнього процесу і потреб ринку можливе через посилення практичної підготовки майбутніх економістів на засадах компетентнісного підходу.

2. На основі проведеного у межах дисертації дефініційного аналізу та операціоналізації понять з'ясовано, що поняття «професійна компетентність» у сучасній педагогічній літературі чітко не визначено, оскільки існують різні наукові підходи до його визначення. У процесі уточнення його сутності доведено,

що перевагою для оволодіння такою компетентністю є набуття досвіду професійної діяльності. Поняття «професійна компетентність майбутніх економістів» трактується нами як володіння спеціальними знаннями, вміннями, навичками й досвідом та здатність застосовувати їх для виконання професійних функцій економіста. Отже, професійна компетентність майбутніх економістів являє собою інтегративну характеристику особистості – майбутнього фахівця, що включає систему теоретичних знань, зокрема і спеціальних знань з економіки, професійних умінь і навичок, практичного досвіду та готовності до професійного розвитку й вдосконалення протягом життя.

3. У дисертації на підставі отриманих результатів обґрунтовано, що необхідними педагогічними умовами формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки є посилення ролі практичної підготовки засобами віртуальної та реальної практик (навчально-комп'ютерну, навчальну практику «Віртуальне підприємство», виробничу, переддипломну; вдосконалення науково-методичного забезпечення та підвищення кваліфікації і якості науково-дослідної діяльності науково-педагогічних працівників; використання інтерактивних методів навчання);

4. Розроблено модель формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки, яка базується на принципах систематичності та послідовності, компетентності, проблемності, практичної спрямованості, професійного саморозвитку та індивідуалізації, передбачає застосування компетентнісного, системного та практико-орієнтованого підходів. Модель орієнтована на професійно-практичну підготовку майбутніх економістів завдяки системі чотирьох послідовних практик. Важливе місце в моделі відводиться особистості студента та науково-педагогічним працівникам (викладачам, керівникам практик, тьютерам), які є ключовими учасниками освітнього процесу у вищих навчальних закладах. Модель передбачає такі етапи формування професійної свідомості студентів, як адаптація до професійної діяльності, їх самоактуалізація та самовизначення; містить практично-закріплюючий етап – творчу роботу на практичних і семінарських заняттях та проходження студентами системи практик, а також оціночно-коригувальний, який передбачає діагностику сформованості компонентів професійної компетентності майбутніх економістів. Модель включає критерії, показники, рівні та етапи формування професійної компетентності, причинно-наслідкові зв'язки її компонентів.

5. Апробовано систему практик: навчально-комп'ютерну, навчальну практику «Віртуальне підприємство», виробничу, переддипломну; удосконалення науково-методичного забезпечення та підвищення кваліфікації і науково-дослідної діяльності викладачів; використання інтерактивних методів навчання. За кожним з видів практик уточнено структуру компонентів професійної компетентності майбутніх економістів, яка включає інформаційну, аналітичну та прогностичну компетентності. На основі компетентнісного підходу вдосконалено методичку діагностики сформованості професійної компетентності за кожним з видів практик: уточнено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний,

діяльнісно-практичний), визначено показники та охарактеризовано рівні (високий, достатній, середній, низький) сформованості професійної компетентності майбутніх економістів.

6. У процесі дослідження експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх економістів під час практичної підготовки за запропонованою методикою проведення системи практик. Формувальний експеримент підтвердив ефективність розробленої системи практик на основі обґрунтованих педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки. Порівняльний аналіз дав змогу виявити позитивну динаміку застосування запропонованих моделі та методики проведення практик. Загальний показник підвищення достатнього та високого рівня сформованості професійної компетентності студентів експериментальної групи становив відповідно 14,29 та 10,49 %. Зокрема, за проходження навчально-комп'ютерної практики студенти експериментальної групи показали вищий показник володіння компонентами професійної компетентності, визначеними програмою практики достатнього (на 6,56 %) та високого (на 17,72 %) рівнів порівняно з контрольною групою. Після проходження навчальної практики «Віртуальне підприємство» показник підвищився відповідно на 18,13 та 13,85 %. Зазначимо, що навіть за умови проходження контрольною групою виробничої та переддипломної практик запропонована методика виявилася більш ефективною, ніж методики, що використовувалися в досліджених ВНЗ, адже достатній та високий рівні сформованості компонентів професійної компетентності студентів експериментальної групи перевищили показники контрольної за виробничою практикою – відповідно на 15,59 та 5,19 %, за переддипломною – відповідно на 16,88 та 5,19 %. Результати експерименту статистично перевірені за допомогою критерію Пірсона, це є свідченням того, що запропонована система практик довела свою дієвість та ефективність.

7. Урахування основних результатів дисертаційного дослідження дає підстави запропонувати рекомендації на таких рівнях:

– *організаційно-адміністративному*: переглянути і уточнити освітні стандарти, зокрема освітньо-кваліфікаційні характеристики та освітньо-професійні програми підготовки бакалаврів, магістрантів зі спеціальності «Економіка підприємства» з метою посилення практичної складової на основі компетентнісного підходу;

– *методичному*: модернізувати навчальні плани підготовки економістів шляхом оптимізації практичного навчання, його змісту, форм і методів, що сприятиме підвищенню можливостей для формування професійної компетентності майбутніх економістів;

– *практичному*: впроваджувати в освітній процес методичні рекомендації та апробовані матеріали наукового дослідження, послідовно підвищувати рівень практичної підготовки студентів та забезпечувати кращі умови для формування у них професійної компетентності.

Проблема формування професійної компетентності майбутніх економістів, більш ефективного набуття ними досвіду економічної діяльності складна і багатогранна. Дисертаційне дослідження не претендує на повноту розгляду всіх аспектів формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки. Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на створення навчально-методичних комплексів економічних дисциплін з використанням інтерактивних методів навчання, інформаційно-комунікативних технологій, спеціалізованого програмного забезпечення; розширення системи практик студентів-економістів та визначення шляхів удосконалення методики проведення існуючих практик.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Яковенко О. І. Формування ключових компетенцій професійної діяльності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки: теоретико-методологічний аспект : монографія / О. І. Яковенко. – Ніжин : Вид. ПП Лисенко М. М., 2014. – 244 с.

2. Яковенко О. І. Формування компетенцій професійної діяльності економістів у процесі практичної підготовки : навч.-метод. посіб. / О. І. Яковенко. – Ніжин : Вид. ПП Лисенко М. М., 2014. – 184 с.

3. Яковенко О. І. Дослідження змісту програм практичної підготовки економістів у вищих навчальних закладах / О. І. Яковенко // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. – К. : Ін-т інновац. технологій і змісту освіти, 2015. – Вип. 80. – Ч. 2. – С. 309–315.

4. Яковенко О. І. Дослідження педагогічних умов формування професійних компетенцій майбутніх економістів / О. І. Яковенко // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / голов. ред. З. П. Бакум. – Кривий Ріг: ВНЗ «КНУ», 2013. – Вип. 38.– С. 292–296.

5. Яковенко О. І. Експериментальне дослідження педагогічних умов формування ключових компетентностей професійної діяльності майбутніх економістів / О. І. Яковенко // Вища освіта України: теорет. та наук.-мет. часопис. – 2013. – № 3 (50). – Дод. 2. – Т. 2: Темат. вип. «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». – С. 47–51.

6. Яковенко О. І. Категорії компетентнісного підходу / О. І. Яковенко // Наукові записки : зб. наук. ст. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова; укл. Л. Л. Макаренко. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. (102). – С. 234–241.

7. Яковенко О. І. Ефективні шляхи вдосконалення підготовки фахівців економічного профілю у ВНЗ / О. І. Яковенко // Наукові записки : зб. наук. ст. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова; укл. Л. Л. Макаренко. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 103. – С. 219–224.

8. Яковенко О. І. Стандарти компетентнісної освіти: європейський досвід та українські перспективи / О. І. Яковенко // Порівняльна професійна педагогіка : наук. журн. – 2013. – № 2 (6). – С. 82–88.

9. Яковенко О. І. Упровадження компетентнісного підходу в систему вищої економічної освіти / О. І. Яковенко // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / голов. ред. З. П. Бакум. – Кривий Ріг: ВНЗ «КНУ», 2012. – Вип. 34. – С. 479–487.

10. Яковенко О. І. Шляхи підвищення якості підготовки економістів в сучасних умовах функціонування ВНЗ / О. І. Яковенко // Вища освіта України : теорет. та наук.-метод. часопис. – 2012. – № 3. – Т. 2: Темат. вип. «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». – С. 408–416.

11. Яковенко О. І. Педагогічні умови формування ключових компетенцій професійної діяльності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки / О. І. Яковенко // Сборник науч. тр. SWorld. – Одесса: КУПРІЄНКО, 2012. – Вып. 3. – Т. 14. – С. 74–78.

12. Яковенко О. І. Технологічна модель формування ключових компетенцій професійної діяльності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки. / О. І. Яковенко // Сборник науч. тр. SWorld. – Одесса: КУПРІЄНКО, 2013. – Вып. 2. – Т. 18. – С. 74–80.

13. Yakovenko O. Using interactive teaching methods in economic education: a problematic aspect / Nina Zuravska, Olena Yakovenko // Edukacja – technika – informatyka: Rocznik naukowy. – Rzeszów, 2013. – Nr 4. – Czesc 2. – P. 128–132.

14. Yakovenko O. Teaching of the professional competence of future economists / Olena Yakovenko // Trendy ve vzdělávání 2013. – Olomous, 2013. – P. 654–657.

Опубліковані праці апробаційного характеру

15. Яковенко Е. И. Совершенствование подготовки экономистов – основа обеспечения предприятия высококвалифицированными кадрами / Е.И. Яковенко // Тренды развития современного общества: управленческие, правовые, экономические и социальные аспекты : материалы II-й Междунар. науч.-практ. конф. (Курск, 17–21 сент. 2012 г.): в 2-х т. / отв. ред. А. А. Горохов. – Курск, 2012. – Т. 2. – С. 162–164.

16. Яковенко О. І. Аналіз змісту практичної підготовки економістів у ВНЗ України / О. І. Яковенко // Підвищення національної конкурентоспроможності: управлінські, соціально-економічні та науково-технологічні аспекти : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Ялта, 7–10 листоп. 2012 р.). – Сімферополь : Крим. ін-т бізнесу, 2012. – С. 184–187.

17. Яковенко О. І. Дослідження змісту практичної підготовки майбутніх економістів / О. І. Яковенко // Повышение качества, надежности и долговечности технических систем и технологических процессов: сб. труд. XI Междунар. науч.-техн. конф. (Эйлат, Израиль, 12–20 нояб. 2013 г.) – Хмельницький: ХНУ, 2013. – С. 105–108.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

18. Яковенко О. І. Досвід США в удосконаленні вітчизняної економічної освіти / О. І. Яковенко // Порівняльна професійна педагогіка : наук. журн. – 2012. – № 1 (3). – С. 74–81.

19. Яковенко О. І. Практична підготовка у вищих навчальних закладах Німеччини: особливості дуальної системи / О. І. Яковенко // Порівняльна професійна педагогіка : наук. журн. – 2012. – № 2 (4). – С. 76–81.

АНОТАЦІЇ

Яковенко О. І. Формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Інститут вищої освіти НАПН України, Київ, 2015.

У дисертації висвітлено ретроспектива і тенденції запровадження у вищу освіту України компетентнісного підходу. Наголошено на тому, що освіта майбутніх економістів повинна набути більшої практичної зорієнтованості для набуття ними професійної компетентності та відповідності ринку праці.

Розроблено модель формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки, яка базується на вдосконаленні практичних (семінарських) занять та системи практик. Зокрема, запропоновано для вдосконалення практичних занять використати низки педагогічних умов та інтерактивні методи навчання й впровадити послідовну систему чотирьох практик: навчальну комп'ютерну, навчальну економічну «Віртуальне підприємство», виробничу та переддипломну. Підтверджено ефективність моделі практичної підготовки, на підставі аналізу результатів експериментальної роботи та статистичної обробки результатів експерименту.

Ключові слова: інтерактивне навчання, компетентності, майбутні економісти, модель формування професійної компетентності, педагогічні умови формування професійної компетентності, практична підготовка, професійна компетентність, система практик.

Яковенко Е. И. Формирование профессиональной компетентности будущих экономистов в процессе практической подготовки. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Институт высшего образования НАПН Украины, Киев, 2015.

В диссертации рассмотрена ретроспектива становления практико-ориентированных подходов в высшем образовании. Определены состояние и современные тенденции внедрения в высшее образование компетентного подхода, как в зарубежных странах, так и в Украине. Отмечено, что для

соответствия современным требованиям рынка труда и дальнейшего прогрессивного развития экономики Украины образование будущих экономистов должно приобрести большую практико-ориентированность для получения ими профессиональной компетентности и ее эффективного использования в дальнейшей экономической деятельности.

Проанализированы существующие нормативы обучения экономистов, требования к их профессиональным функциям и обязанностям (учебные программы и планы, национальная рамка квалификаций, Закон Украины «О высшем образовании», квалификационные требования к специальности экономиста, должностные инструкции и т.п.), определены их недостатки и пути улучшения обучения экономистов в направлении повышения их практической подготовки.

Предложена модель формирования профессиональной компетентности будущих экономистов в процессе практической подготовки, которая базируется на совершенствовании:

– практических (семинарских) занятий, в том числе благодаря внедрению эффективных педагогических условий (научно-методическое обеспечение на основе компетентного подхода; приближение процесса академической подготовки к практической деятельности экономиста, использование интерактивных методов обучения; компьютеризация и информатизация учебного процесса; активизация систематического повышения квалификации и научно-исследовательской деятельности преподавателей экономических дисциплин);

– системы практик (учебная компьютерная, учебная экономическая, производственная и преддипломная).

Доказана эффективность модели практической подготовки, что подтверждается результатами проведенной экспериментальной работы и данными статистической обработки эксперимента.

В ходе эксперимента было проведено анкетирование среди преподавателей (300 чел.) и студентов (1007 чел.), направленное на определение мнения субъектов учебного процесса о необходимости внедрения теоретически обоснованных в диссертации педагогических условий для повышения качества практического образования будущих экономистов. Результаты анкетирования полностью подтвердили теоретические выводы.

В процессе проведения исследования по каждой из практик определены компоненты профессиональной компетентности будущих экономистов по выполняемым ими профессиональным функциям: аналитической, организационно-методологической и организационно-управленческой, расчетной, расчетно-статистической, информационной, плановой, прогностической, контрольной, профессионально-культурной, научно-исследовательской.

По каждой из системы практик были разработаны методики диагностики, которые позволили на основании конкретизированных критериев (мотивационно-целевой, когнитивный, деятельностно-практический) определить уровень сформированности компонентов профессиональной компетентности будущих экономистов (высокий, средний, достаточный, низкий).

Результаты экспериментальной работы показали высокий уровень сформированности профессиональной компетентности у студентов экспериментальных групп. Достоверность полученных результатов также подтверждается статистической обработкой данных с использованием критерия Пирсона.

Обосновано, что повышение эффективности системы практик студентов экономических специальностей является одной из актуальных проблем, поскольку существующая сегодня практическая подготовка не дает возможность получить студентам обусловленных программами практик профессиональных умений и навыков. Разработанная же в диссертации система дает возможность приобрести студентам-экономистам именно компетентность в будущей профессиональной деятельности за счет опыта, который они приобретают не только во время реальных практик, но и учебных практик благодаря их логической структуре, содержанию и методам организации.

В процессе экспериментального исследования доказана эффективность предложенных в диссертации усовершенствований практической подготовки будущих экономистов, что подтверждено статистической обработкой результатов эксперимента.

Ключевые слова: интерактивное обучение, компетентности, будущие экономисты, модель формирования профессиональной компетентности, педагогические условия формирования профессиональной компетентности, практическая подготовка, профессиональная компетентность, система практик.

Yakovenko O. I. Formation of professional competence of future economists in the course of practical training. – Manuscript.

Thesis for a candidate's degree by specialty 13.00.04 – Theory and methods of professional education. – Institute of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, 2015.

The dissertation highlights and trends retrospective introduction competency approach in higher education of Ukraine, emphasizes that education of future economists is to acquire more practical oriented for the acquisition of professional competence and compliance with the labour market.

In the submitted paper the model of professional competent of future economists in the course of practical training based on improving practical (seminar) classes and systems of practices. In particular, the dissertator proposed to improve the practical lessons of the number of pedagogical conditions and interactive teaching methods and implement a coherent system of four practices: computer training, educational economic, industrial practice and diploma.

The model of practical training is effective, as confirmed by experimental and statistic processing of experimental results by the dissertator.

Key words: interactive learning, competence, future economists, pedagogical conditions, practical training, professional competence, system of practices.